

STRAŽA

Neodvisen političen list za slovensko ljudstvo.

Št. 121.

Maribor, dne 18 oktobra 1912

Letnik IV.

Po začrtani poti — naprej!

V nedeljo se bodo zbrali v beli Ljubljani državni in deželni poslanci Vseslovenske ljudske stranke in poslanci Hrvaške stranke prava iz vseh hrvaških pokrajin. Pričrutili se jim bodo tudi člani vodstva obeh strank. Je to gotovo velepomemben in važen korak v razvoju jugoslovanske misli in zasluži to zborovanje, da se nekoliko pomudimo ob njem.

Če se nekoliko spomnimo nazaj, še le prav spoznamo, kako zelo je že napredovala združilna misel med Jugoslovani. Se ni Bog ve kako dolgo, ko je bila še naša ožja slovenska domovina razcepjena v razne oddelke. Prebivali so tu na jugu Štajerci, Kranjci, Primorci, bindišarji itd., o kakih Slovencih se ni nič čulo. Geslo: „Divide et impera“, po katerem so gospodovali nad nami naši sosedje, je bilo še v polni veljavi. Razne kletke, v katere smo bili vjeti po zgodovinskih mejah, so bile še močne in nedotaknjene. Pa prišli so časi in prišli so možje, ki so začeli z nadčloveško silo tresti ob železnih drogih in drogi so se udajali, so se lomili. Pojm Slovenci se je udomačil, po pokrajinah ločeni smo se začeli medsebojno spoznavati in družiti. In potem je šlo krepko in veselo naprej. Vstal nam je dr. Susteršič in pod njegovim velikopoteznim, smotrenim in močnim vodstvom smo Slovenci postali res narod enega srca in enega duha. Padle so razne zgodovinske meje, razpršili so se razni predsodki, izginila so zastrupljajoča nezaupanja. Iz prej ločenih deželnih pokrajin se je rodila Vseslovenija, ki živi v srečo našega ljudstva. Že s tako neupogljivo silo, da je ne bo mogoče nikdar več izbrisati in zatreti. Iz prej lokalnih in brezpomembnih malih stranic se je rodila velika in močna Vseslovenska ljudska stranka. Ko smo pa dosegli politično enotnost cele slovenske domovine, ko smo prišli tako daleč, da se drži Slovenec iz naše najsevernejše meje enakih načel kot Slovenec iz toplega juga, da sledita oba enemu in istemu bojnemu praporju, da se borita oba pod enim in istim vodstvom, nismo položili rok križem in lenarili na priborjenih lovrikah. Misel, da smo Jugoslovani, v prvi vrsti mi Slovenci in Hrva-

tje, en narod, narod ene krvi in enega duha, ki nas je razločila samo bridka in težka zgodovina, nas je podžigala, da smo začeli misel združenja širiti preko mej naše slovenske domovine. In ni ostalo delo brezvspešno. Istra in Dalmacija ste se združili z nami, istrski in dalmatinski voditelji so podali našim roke v skupno delo, so si prisegli zvestobo v skupnih bojih. Niso bile pa s tem naše želje izčrpane, naše težnje vresničene. Sli smo naprej in danes imamo Hrvaško-slovenski izvršilni odbor in Hrvaško-slovensko stranko prava. Danes imamo krepko in enotno politično organizacijo, ki zbira pod svojim okriljem Hrvatov in Slovence iz vseh staroslavniških dežel habšturske monarhije. V nedeljo se zberejo v naši ponosni prestolici najuglednejši zastopniki vseh teh dežel, da že obstoječe sklepe potrde, da združenje Hrvatov in Slovencev v nerazdružljivo enoto dokumentirajo pred vsem svetom in začrtajo pot, po kateri bomo stopali, da bo jugoslovanskim zemljam zasijala lepša bodočnost.

Ravno tako, kakor naše politično združenje, napreduje tudi naša vedno večja enotnost in tesnejša edinstvo na izobraževalnem in narodno-gospodarskem polju. Naše izobraževalno delo, nekaj omejeno na male posamezne pokrajine se je vedno bolj razpletalo preko vseh zaprek po vsej slovenski domovini, dokler ni doseglo popolne združitve v S. K. S. Z. Obstalo pa tudi to čelo ni ob naših mejah, ampak prodira vspešno v kršno Istro in slavno Dalmacijo ter si priboriva korakoma tal v vseh deželah tročine kraljevine. Povsod najdete ognjevit, navdušene in nevstrašene ljudi-bojevnike, ki skušajo dvigniti ljudske mase iz teme nevednosti ter jih izobrazujejo na neomahljivih temeljih ljubezni do materinega jezika in vere njihovih očetov. Z gotovostjo lahko pričakujemo, da bo to delo venčano z uspehi in bo enkrat po vseh naših lepih deželah prebival rod prejet enakih zvišenih idealov.

Da pa ne delujemo z idealnimi fantazmi, ampak v tesni zvezi z realnim življenjem, kaže najbolj to, da hočemo dvigniti narodno-gospodarsko moč vseh naših hrvaško-slovenskih dežel. S smotrenim in globoko zamišljenim združnim delom skušamo zboljšati gospodarsko blagostanje cele naše širše do-

movine, ker vemo, da le gospodarsko močan in samostojen narod je sposoben za velika dela in težke boje. Naša Zadržna zveza, ki se je iz malih početkov razširila že daleč po naših južnih pokrajinah in veča svoj delokrog vedno bolj in bolj, pričča najjasneje in najglasneje, kako sistematično in dalekovidno se dela za našo gospodarsko okrepitev in osamosvojitve.

Nedeljsko zborovanje v Ljubljani ne bo nikak zaključek našega združevalnega dela, ampak samo etapa v neprestanem prodiranju naprej. Dal Bog, da bi bilo tudi v bodoče vse delo tako resno, možno in smotreno kot do sedaj. Veliko smo že dosegli, toda daleč, daleč je še do našega cilja. In kar je pa najvažnejše: najtežji boji nas še le čakajo. Naši krvni nasprotniki v pričetku na naše delo niso polagali nikake važnosti, z briskirajočo ošabnostjo in pomilovalnim nasmehom so šli preko njega na dnevni red: Jugoslovani so hlapčevali stoletja in bodo še stoletja. Naši vidni vspehi in naše vsestransko napredovanje jih je pa spravilo iz letargije. Že je zadonel v sovražnem taboru klic: na okope! Z od dne do dne večjo vehemenco in strastjo zahtevajo, naj se cela nasprotniška armada navali na nas. Za nekatere dobiva jugoslovanski strah že naravnost grozne, pošastne oblike in jih preganja povsod. V delegacijah že vstajajo nemški delegati, ki hujskajo vlado, naj pošlje na jug propalico Cuvajeve vrste in ponujajo Mažarom prijateljsko zvezo za boj na Jugoslovane. Osnuje se nova nemška stranka, Mladonemci, in v njenem programu najdete tudi točko, ki proglašuje Jugoslovanom neizprosno boj. In da bi se dalo tej točki posebno težo in veljavo, vam pove časopisje, da je to programatično točko sestavil sam predsednik avstrijske delegacije — koroški poslanec Dobernig.

Tako vidimo, da se naši nasprotniki pripravljajo z vso verno na težke napade. „Jugoslovansko nevarnost“ hočejo spraviti na vsaki način in brez ozira na sredstva iz sveta. Izjalovili se jim bodo pa vsi njihovi poskusi, zaman bodo vsi njihovi napori, če bomo složno, nevstrašeno in v tesnem, zaupajočem prijateljstvu stopali po črni trudiapolnih srag, a tudi radostnih vspehov zaznamovani poti — naprej.

PODLISTEK.

Narodni grbi na Murskem polju.

Zbral in napisal Janko Verbajnsčak.

V duhu vas popeljem na most, ki pelje čez širok in globok grajski jarek v stari, srednjeveški grad. Nikdo vam ne brani vstopa: vse je tiho in izumrlo. V gradu, ki je gledal nekdanj dan za dnevom hrupne veselice, pomešane z viteškimi borbami, katere so nadomestovali včasih tudi krvavi boji pod gradom, ali pa na njegovem obzidju, je sedaj vse tiho in mirno, le sova skovika ob viharjih nočeh v njegovih razvalinah. Do današnjega dne se nam ni niti jedna priča nekdanjega grajskega življenja ohranila razun grba, ki se še sedaj blesketa prišlecu nasproti v mesečnem svitu, kakor nekdanj, ko se je vračal grajščak s svojim spremstvom iz lova. To je jedina živa priča o nekdanjih grajskih posestnikih, da, marsikateri izmed takih grbov nam podajajo čestokrat velik del zgodovine dotičnega viteškega rodu. Take grbe pa najdemo še dandanes na uradnih pečatih marsikaterih mest, trgov in občin. Vendar se v naslednjem ne bomo pečali s takimi grbi, ampak z narodnimi ali pa po domače rečeno z „veškimi patroni.“

Kakor ima vsaka občina svoj uradni grb, tako ima vsaka vas na Murskem polju svoj narodni grb, ki je za prleške gostije posebnost velike važnosti.

Poleg drugih navad na prleškem „gostivaju“, so običaji z veškimi patroni največja zabava gostivajščakov, ki jim je to takorekoč duševno razvedrilo. Čemu je treba pač tistih govorov in pogovorov o politiki ali kakem drugem predmetu na gostijah, kamor so šli gostivajščaki gotovo zato, da bi se malo razveselili in oprostili svojega duha spon in ga prepustili samemu sebi. Zakaj so se naši predniki znali tako dobro zabavati na gostijah, zakaj pa se tudi mi ne bi znali, če se le držimo starih navad in pa

običajev, kakor so nas učili naši predniki, ki so bili gotovo bolj zvesti rodni zemlji, kakor smo mi. Komur se ne bode tožilo po takem gostivaju, kakor že nam ga opisuje častiti gospod Skuhala v spisu: „Južkovo gostivaje“ tako lepo, a vendar tako lepo in naravno.

Koliko smeha in zabave povzroči prepir zaradi vrednosti grbov ženinove in nevestine vasi; gostivajščaki pozabijo celo na obed, samo da bi se zamogli udeležiti prepira ter braniti vsaki svoj grb. Kako dolgočasno pa je na gostijah, kjer sta ženina in nevesta iz ene in iste vasi, da, močda še celo gostivajščaki, in ima torej celo omizje eden in isti grb obešen na sredini stropa.

Ko sem vam tako v kratkem opisal važnost narodnih grbov, treba še mi je razložiti, kdaj in kako so nastali ti grbi.

Leta 1857 je prišel naš svitli vladar v Maribor, kamor so ga šli pozdravljati tudi Muropljci v narodni noši, kakor piše častiti gospod Skuhala v svoji knjigi. Vsaka najlepša kobila pa je dobila belo zastavo, na kateri je bil že naslikan grb dotične vasi. Ali se je ta navada še le tedaj začela, ali je bila že poprej, to je vprašanje. Jaz trdim slednje in sem mnenja, da je tedaj cesar hotel le pokazati, kako visoko ceni in čišla stare navade in šege, ker imam za to več razlogov.

Tudi mi je pravil neki starec, ki je kot mladenci že leta 1849 oral, da so bili grbi že pred letom 1857 v navadi, da, še več, pravil mi je, kakor je slišal pripovedovati še svojega očeta in starega očeta, da so imeli že v tedanji dobi Muropljci te narodne grbe. Tako torej lahko trdim, da so bili ti grbi že v navadi, ko so bili naši predniki še podložni mogočnim grajščakom, ki so gospodarili po Murskem polju. Bržkone so nastali sploh vsi ti gostivajški običaji že v dobi grajščakov in sicer še pred kmečkimi upori, ko so podložni kmetje še mirno živeli v svojih kočah, ne zavedajoč se svojih pravic. Če mislim na tedanje prebivalce naše domovine, se mi zdi, da imam pred seboj nedolžne otroke, ker le

taki zamorejo izumeti tako nedolžne, ali vendar tako lepe in vzvišene običaje. Pomisliti pa moramo še tudi, da je tedanji muropljski kmet občeval le s svojimi sosedi in ni poznal več sveta, kakor grajsko posestvo, kamor je moral hoditi na tlako. To dejstvo pa sklepam še tudi iz zgodovine tega kraja. Da so nastali gostivajški običaji v tisti dobi, ko so Muropljci mirno živeli v svojih kočah le za svoje in svojega gospodarja v gradu, to je v XIII. in XIV., deloma tudi v XV. stoletju, to trditev opiram na to, da so le tedaj uživali Muropljci zlati mir, ko se jim ni trebalo vojskovati in jih tudi druge nadloge niso trle. Toliko o nastanku grbov.

Marsikdo me bode vprašal, kaj je bilo vzrok, da so nastali ti grbi. Vzrok, da so nastali „veški patroni“, nam je treba iskati v pregledih vasi. Rečimo, v eni vasi so celo sredini vasi notri do mojih časov mlako, kjer so se rečimo ob deževnem vremenu rade držale žabe-rege. Sosedje te vasi so začeli zasmehovati vaščane ter jih v dovtipnih izrazih dregati zaradi žab, ki jih hranijo na sredini vasi tako dolgo, da so se sčasoma vaščani sami tega privažili, da, postali so celo ponosni na svoje žabe, češ, da jim vsaj naznanjajo že vnaprej slabo vreme ter jih zazibljejo v sladko spanje — vzeli so si žabo-rego celo za svoj grb. Na tak način je nastal grb v eni vasi in na enak način tudi v drugih vaseh, samo da so drugim vasem pripomogle druge okoliščine do grbov, kar se najbolj razvidi iz zbirke grbov, ki sledi. Tukaj sem zbral vse grbe, ki sem jih zasledil v vaseh na Murskem polju, le v gornjeradgonski župniji sem nekatere izpuštil, ker spada večina vasi te župnije že v Slovenske gorice, kjer jih še nisem nabiral. Mogoče se še najde tudi kje zastava, ki jo je podelil cesar sam ob prej navedeni priliki in ki bi nas spominjala, kako visoko časti vladar sam navajate naših prednikov, ter nas tako ob enem opominjala, da ostanemo zvesti rodni zemlji, zvesti pa pred vsem tistim, ki so nam pripravili in priborili mirno zavetje, našo domovino, zvesti vsemu tistemu, kar nas spominja na nje, torej tudi zvesti tem lepim šegam in navadam. (Dalje prih.)